

Szabó Máté Csaba

Revolución a családban - Juanita Castro visszaemlékezései

Spanyol nyelvterületen a tavalyi őszi egyik szenzációja volt az a tévéinterjú, melyben Juanita Castro, Fidel húga bevallotta, bár kezdetben támogatta bátyja forradalmát, de hamar kiábrándult abból annak kommunista fordulata után, olyannyira, hogy 1964-ben történt emigrálásáig *Donna* fedőnéven a CIA-val is kapcsolatban állt. A szakértők számára kevés meglepetéssel szolgálhatott a bejelentés, hiszen a miami kubai emigráció tagjainak többsége, és általában a kommunista Kubával tevékenyen szembeszállók többsége állt ilyen vagy olyan kapcsolatban az amerikai hírszerzéssel.

Maga a riport abból az alkalomból született, hogy az interjú időpontjában jelent meg Juanita Castro visszaemlékezése, melyben részletesen bemutatja családjá életét, és Fidel forradalmának arra gyakorolt hatását. E könyv immár magyarul is olvasható: *Fidel Castro magánélete* címmel jelentette meg a Duna International Könyvkiadó.

A magyar cím csalóka, talán kissé hatás vadász is, a kötet tartalmát jobban jellemzi az eredeti spanyol nyelvű cím: *Fidel y Raúl mis hermanos* – Testvéreim Fidel és Raúl. Azok tehát, akik az agg karibi diktátor életének eddig feltáratlan epizódjait várják, csalódní fognak. A 77 éves író már az első oldalakon világosan leszögezi, mi a könyv megírásának célja: tisztázni szüleinek és környezetének emlékét a hamis és igaztalan vádak alól, amelyekkel az elmúlt évtizedekben illették őket. E területen talán a magyar olvasó kissé járatlan: nem árt felidézni, hogy a hatvanas évektől az ameri-

kai kormánysszervek kiemelt szerepet szántak a pszichológiai hadviselésnek is, és ennek keretében igyekeztek ellenségeiket minél jobban démonizálni. Ennek esett áldozatul többek között a Castro család és jó néhány felmenőjük.

Az amerikai közvélemény, különösen annak vallásos, szélsőségesen antikommunista, republikánus ága fenntartások nélkül fogadta és szörnyülködve várta az újabb és újabb híreket, melyek a „szakállas rém” családi hátterét mutatták be. Így lett Fidel anyai nagyanyja vudu rítusokat járó boszorkány; apja Ángel Castro, aki a függetlenségi háborúban érkezett Spanyolországból, számos háborús kegyetlenkedés elkövetője, később a mezőgazdaságban zsarnokoskodó vidéki kiskirály; anyja Ángel házánál dolgozó cseléd, majd tizenéves korától kitarított szerető, aki sohasem kereszteltette meg sorra születő gyermekeit...

A könyv – melyet a Juanita Castróval történt interjúk és visszaemlékezések nyomán María Antonieta Collins mexikói újságíró öntött olvasmányos, párbeszédes formába – természetesen tételelesen cáfolja a fenti állításokat. De talán túl is megy ezen: a leírásból egy túlzottan idilli Kuba képe bontakozik ki: a parasztokról lelkiismeretesen gondoskodó jó gazda; a birtok, amelynek környezetében ismeretlen a bűnözés és az írástudatlanság és így tovább. Alig hallunk a korrupcióról, a szerencsejátékról és a prostitúcióról, vagyis mindazokról a társadalmi jelenségekről, melyek nagyon is feszítették a század első felében a kubai társadalmat. Nem árt hangsúlyozni tehát, hogy mindez egy élete alkonyán lé-

vő szerző visszaemlékezése ifjúkorára, amely talán vágyakozás is egy boldog – sosemvolt – aranykorba.

A mű jelentős részben családtörténet is – bemutatja a 20. század első felétől egy hétgyermekes, vidéki kubai család életét, amelyet elsodort a politika vihara. Persze a legtöbb figyelem a másodszülött fiúgyermekre irányul azóta is, hisz a vihart nagyrészt ő keltette, de Juanita jelentős teret szentel a többi családtag bemutatásának is. Családtagként számtalan apró részlettel szolgál, melyek egyfelől természetes, emberi tulajdonságokkal ruházzák fel a történelmi alakokat, másfelől – egy-egy történelmi pillanatot az „első sorból” átélve – az olvasó is egészen más szemszögből és hangsúlyokkal tudja őket értelmezni.

A Moncada laktanya ostromának történetét már sok forrásból ismerhetjük, ezúttal megérthetjük, hogy mit jelentett mindez a családnak, amely egy nyári vasárnapon, ebéd után, a rádióból értesül arról, hogy Fidel és Raúl támadást indított a Batista-rezsim ellen; hogy mit érzett az idős édesapa, mikor a rádió mellett aggódva átvirrasztott éjszaka után kiderül: a puccs elbukott, a két testvér ellen hajtóvadászat indult, a birtok határában pedig már meg is jelentek a rendszer katonái...

Castro nővére nem rejti véka alá a véleményét, amikor egy-egy utóbb nevezetessé vált eseményt mutat be: a forradalom után Fidel egyik beszéde közben fehér galamb szállt a vállára – a nép innentől szinte messiásként tekint rá. Juanita rögtön tudta, hogy megrendezett jelenetről van szó, ismerte annyira a nép nyelvén oly' jól értő bátyját...

Roppant érdekes Juanita természetes, személyes benyomásait is végigolvasni: Che Guevarát arrogánsnak, szószegőnek és orvos létére mosdatlannak (!) ismerhetjük meg, Camilo Cienfuegot pedig egy

közvetlen, örökké vidám, ugyanakkor végtelenül felelőtlen forradalmárnak írja le.

Természetesen Kuba jelenlegi testvérpár vezetőjéről is rengeteg apró, személyes információt kapunk, nem is annyira történelmiségükben érdekesek ezek, sokkal inkább a testvérek egy-egy helyzetben való viselkedése sokatmondó. Édesanyjuk 1963-as halála nem történelmi esemény, mégis rendkívül sokat elárul különböző jellemükről a reakciójuk: Fidel, parancsokat osztogatva szervezi a temetést, és amikor Juanita arra kéri, távol lévő nővééréért küldjön különgépet, kiabálva utasítja el a „burzsoá kivételezést” a forradalom megszorításainak idején, a szertartást végző papot pedig faképnél hagyja. Ezzel szemben Raúl, akinek mindig is fontos volt a család, nagyon megrendíti az édesanya halála, és bár a kubai titkosszolgálat fejeként tudja, hogy húga ekkor már a rendszer ellenségeivel veszi körül magát, egyenként köszöni meg nekik és testvéreinek a temetésen való részvételt.

De nemcsak a gyász, hanem a családi örömnemek leírásával is újabb adalékokat kapunk a Castrók személyiségéről: Emma testvérük 1960-as esküvője, alig egy évvel a forradalom után, már állami üggyé vált. Che sugallatára Fidel politikai céljai szempontjai szerint kívánta alakítani a családi eseményt: fényűzőnek, burzsoának és klerikálisnak bélyegezve azt, végül pedig azt is visszautasítva, hogy oltár elé kísérje hűgát. Mindez a családi értékekben feltétel nélkül hívó Juanita számára felfoghatatlan.

Más a helyzet, mikor Raúl esküvőjéről olvashatunk: világos, hogy Juanita ideológiaiag nagyon távol áll az ateista és kommunista Vilma Espíntől, mégis kölcsönös tisztelet alakul ki kettejük között, és testvéreinek szerető menyasszonyát látja benne, aki boldoggá teszi bátyját. A Santiagóban

tartott, népünnepéllé vált esküvőn az egész család jelen van – kivéve Fidelt...

A kubai forradalom szereplőit a könyvből tehát valódi, hús-vér embereknek ismerhetjük meg, érzelmeikkel, erényeikkel és hibáikkal együtt, úgy, ahogy eddig talán soha.

A könyv azonban nemcsak egyszerű szemelvénygyűjtemény a kubai forradalomról, hanem annak a folyamatnak leírása és megvallása is, ahogyan Juanita Castro elveszti a hitét testvére forradalmában, majd – különösen a kommunista fordulat után – szembehelyezkedik azzal, végül a CIA munkatársa lesz.

Ennek a folyamatnak természetesen individuális gyökerei is vannak: Juanitában ég a kapitalista vállalkozó szellem; már tizenéves korában mozit épített Biránban, hisz a magántulajdonban, roppant fontos számára a családi birtok; Batista rendszerével annak zsarnoki mivolta, a szabadságjogokat és a jogállamot korlátozó intézkedései miatt helyezkedik szembe. A maga eszközeivel ő is támogatja Fidel harcát, pénzgyűjtő körutakat tesz, majd a forradalom győzelme után a vidéki szociális helyzet javításának elkötelezett híve.

Az első hatalmas csalódás rögtön a forradalom győzelmekor éri: megdöbben az a kegyetlenség, ahogy a forradalom ellenségeivel, az előző rendszer funkcionáriusaival bánnak, legyen szó akár a legalacsonyabb szintű hivatalnokokról is. Másrészt megriasztja az eljárás, ahogyan Fidel régi harcostársával, Huber Matossal bánik – felteszi a kérdést: vajon a kubai forradalom is felfalja gyermekeit?

Az egyre inkább a kommunizmus felé forduló szigetországban Juanita, státuszának hála, megőrizheti önállóságát, szabad véleményét, ám ezzel egyre kevesebben vannak így, és egyre szaporodnak a hozzá menedékkért forduló, akik ismerik a „másként gondolkodó Castro-testvért”. Ahogy

maga fogalmaz: „Sohasem tudtam pontosan mikor léptem át a vonalat, amikor még a rendszer mellett, illetve már ellene voltam, de mindig gyűlöltem az igazságtalanságokat.”

Kezdetben csak a kivándorolni szándékozók vagyonát rejti el, és szolgáltatja nekik közvetítőkön keresztül vissza (mivel ez közel teljes vagyonekbozással járt), majd később a titkosszolgálat karmaiból ment ki bebörtönzötteket, vagy bűjtat ellenzéki politikusokat, aktivistákat. Izgalmas történeteket olvashatunk a politikai rendőrséggel történő macska-egér játékokról, szöktetésekről, és általában véve a forradalom utáni társadalmi helyzetéről. Mindez nem maradhat teljesen észrevétlen. A Raúl által vezetett titkosszolgálatnak tudomása volt Juanita tevékenységéről, olyannyira, hogy volt, amikor a G2 politikai rendőrségnek kellett őt kimentenie egy öntudatos külföldi brigáddal folytatott heves vitából, melynek tárgya az volt, hogy Juanita az „imperialista ellenség által gyártott” Chesterfield cigarettát szívta (!), ami a korban bűncselekménynek számított...

A renitens Castro testvér tevékenysége nem kerülhette el a másik oldal figyelmét sem, így kereste meg a CIA a kubai brazil nagykövet feleségének segítségével. Kezdetben csak tapogatózás folyt, de hamarosan durranhattak a pezsgősüvegek Langelyben: a Castro család egy tagja hajlandónak mutatkozott az együttműködésre és információk szolgáltatására. A hírszerzés iránt érdeklődők izgalommal olvashatják a közel ötven éve lezajlott beszerzés körülményeit, a korabeli információtovábbítási módszereket és leírásokat a technikai eszközök használatáról. Ezen túl azonban hiányérzetünk támadhat, hiszen a körülményeken és a feltételeken túl magukról az átadott információkról, és különösképp azok következményeiről szinte alig olvashatunk

a könyvben. Ez annál is kiábrándítóbb, mivel ez lenne a sokakat leginkább izgató kérdés: mit adott a Castro testvér az amerikai hírszerzésnek, és az mit kezdett a tőle kapott információkkal?

A kapcsolat 1961-től egészen az 1964-ben történt disszidálásig tartott hivatalosan, de feltételezhető, hogy a hírszerzés ezután is támaszkodhatott Juanitára, aki nagyon is számított az általa működtetett disszidens szervezetnek juttatott amerikai támogatásra... Noha a Mexikóban, majd Floridában töltött évek alatt aktív szerepet vállalt a kubai kommunista rezsimmel szemben álló szervezetek tevékenységében, erről keveset ír a szerző, igaz, nem is ennek az időszaknak a kibontása volt a könyv célja.

A disszidálás és a forradalommal való nyilvános szembehelyezkedés komoly belső dilemmát okozott Juanitának, amit részletesen megismerhetünk a könyvből. Ennek feloldásáról így ír: „Volt-e lelkiismeretfurdalásom amiatt, hogy Fidelt elárulva elfogadtam a találkozózt az ellenségeivel? Nem, egyetlen egyszerű ok miatt: nem én árultam el őt. Ő árult el engem. Ő árult el ezeket, akik szenvedtünk és harcoltunk a forradalomért.”

Juanita választhatta volna a könnyebbik utat is, testvérének hála, feltehetően élete végéig jólét várta volna, talán még bérelt helye is lett volna a kubai politikai elitben – ha elfogadja a kommunista rezsimet. Tény, hogy Fidel megkülönböztetett figyelmet fordított családtagjai biztos elhelyezésére a kubai államigazgatás vezető posztjain. Juanita Castro mindezt a pluralizmusba és demokratizmusba vetett elveivel összeegyeztethetetlennek tartotta és visszautasította, felvállalva a döntéséből adódó összes következményt: nemcsak a megvetést, amivel szembetalálta magát még a disszidens kubaiak között is, de a teljes anyagi újrakezdést is, mely Floridában várta; csakúgy mint az élete végéig tartó kire-

kesztettséget és elszigeteltségét a Castro család összes tagjától. A könyv utolsó oldalait olvasva ez tűnhetett számára a legnehezebbnek. Tiszteljük Juanitát e döntéséért és áldozatáért.

A fordítás alapvetően igényes, noha nehezen érthető, hogy a CIA-ra vonatkozó, gyakran még a köznyelvben is használt „Cég” elnevezést miért „Társaságként” olvashatjuk? A kiadás sajnos hagy némi kívánnivalót maga után. Bár megjelenésében igényes – keményfedelű – kötetről van szó, a bibliográfia, a név- és tárgymutató teljes hiánya nehezen megbocsátható. Nem ártott volna néhány lábjegyzettel, fogalommagyarázattal bővíteni a kiadást, segítve a kubai ötvenes évek világának befogadását, csakúgy mint egy térkép, mellyel az olvasó elhelyezheti Kuba térképén Biránt, Santiagót és az Ifjúság szigetét. Sokkal nagyobb probléma azonban a kötet hátlapján lévő ajánló tartalma, amely vélhetően egy, a nemzetközi politikában teljesen járatlan munkatárstól származik: Raúl Castrót „demokrata államférfinek” nevezni több mint súlyos tévedés.

A személyes visszaemlékezés – jellegéből adódóan – nem a legobjektívabb műfaj, így felmerül a kérdés: mennyiben van történelmi értéke a könyvnek? Amennyiben figyelembe vesszük, hogy mi volt Juanita Castro célja emlékeinek megjelenítésével, illetve eltekintünk a néha dagályos és erőltetett álpárbeszédok okozta stílusficamoktól, akkor – elsősorban a személyiségek és a motivációk frontján – igenis újdonságokkal bővítheti ismereteit a Kuba történelme és a hidegháború viszonyai iránt érdeklődő olvasó.

Fidel Castro magánélete. Juanita Castro visszaemlékezései – lejegyezte María Antonieta Collins. Budapest, 2010, Duna International Könyvkiadó, 335 o. ■